

DENKO SKALOVSKI

ETIKA I NOVINARSTVO

(Dejan Donev, *Etika vo novinarstvoto*, Univerzitet, "Sv. Kiril i Metodij" vo Skopje, Praven fakultet "Justinijan Prvi" - Skopje, 2011)

I pored toga što je zamišljen i napisan kao univerzitetski udžbenik, u odnosu na njegov prethodno objavljen rad - *Nevladin sektor kao etički korektiv društva (2008)* - ovo delo dr Dejana Doneva poseduje daleko višu diskurzivnost, interdisciplinarnost i originalnost, i kao takvo, značajno nadmašuje prethodno postignut naučni i teorijski nivo, kao i nivo neophodan za jedan univerzitetski udžbenik, kao pretežno pedagoško delo.

Naime, ovaj filozofski/etički i naučni rad predstavlja jednu kratku istoriju i teoriju tradicionalne, moderne i postmoderne etike (od Aristotela, preko Kanta i Hegela, pa do Martina Bubera, Hansa-Georga Gadamera, Emanuela Munijea, Žana Bodrijara i puno drugih), bez razlike na to što su oni stavljeni u funkciju savremene tematizacije etičkih i moralnih dilema, kontroverzi i iskušenja, koje se javljaju u savremenim elektronskim, digitalnim i pisanim mediumima, odnosno u etici savremenog novinarstva. Ipak, skromno, kao što to dolikuje jednom naučniku, „ne pretendujući na logičku celinu, sistematičnost i sintetički pogled

na probleme etike u novinarstvu kod nas i u svetu, već samo na problemski uvid u neke specifične aspekte ove tematike, osnovna intencija ove knjige (univerzitetskog udžbenika) je da pomogne u sistematizovanijem sagledavanju, analizi i savladavanju nastavnih jedinica“ (Donev).

U svojim uvodnim izlaganjima, Donev naglašava glavne duhovne motive svoje knjige: s obzirom na duboku moralnu krizu savremenih građanskih društava i njihovih etičkih refleksija, postaje urgentna nužnost i potreba povratka etike u svest i savest građanskih subjekata, počevši od njihovog formiranja u svim stepenima vaspitno-obrazovnog procesa, pa završavajući sa profesionalnom etikom. Ova potreba je tim veća, konstatuje Donev, u određenim „nosećim“ granama modernog vremena i modernog društva, kakva što je novinarstvo. **Ovo se posebno odnosi na Makedoniju, gde je u poslednjim godinama više nego evidentna duboka kriza novinara kao moralnog subjekta.** Sve ovo, ne samo što pojačava nužnost „aktualizacije etike, već

i ukazuje na preču potrebu jednog ovakvog udžbenika“ (Donev).

Knjiga (udžbenik) je podeljena na dva dela. U prvom, kraćem (tri glave), Donev notira temeljne odredbe etike kao filozofske nauke i elemente koji je izgrađuju, izlaže podelu etike na grane i pravi kratak pregled nekoliko savremenih etičkih teorija i pravaca: utilitarizam, etika odgovornosti (posebno ekološka i bioetika), konsekvencijalizam, etika brige i etika komunikacije. U drugom, nešto obimnijem delu knjige (šest glava), Donev razrađuje celu etičku teoriju savremenih medija uopšte, i novinarstva posebno. Sa rodnog (gender) aspekta je posebno značajno što u glavi posvećenoj etici brige Donev posebnu pažnju posvećuje relativno novom etičkom fenomenu - tzv. ženskoj etici.

U početnoj, četvrtoj glavi Drugog dela knjige, Donev pravi terminološko i predmetno razgraničenje, kao i osnovnu pojmovnu problematizaciju etike medija kao filozofske refleksije. U sledećoj glavi, Donev gradi konjuktivnu platformu (etika i novinarstvo) za dvosmernu spregu: novinarstvo za etiku i etika za novinarstvo, da bi u sledećoj glavi izvršio internalizaciju etike u samo novinarstvo, počevši od terminoloških i predmetnih problema, pa završavajući sa novinarom kao moralnim subjektom. Već u sledećoj glavi, Donev ulazi u razradu etičkog instrumentarijuma etike u novinarstvu, počevši od značenja

načela novinarske profesije, pa završavajući sa etičkim kodeksom u novinarstvu.

U pretposlednjoj glavi svog rada, Donev notira savremene moralne probleme u etici novinarstva, tj. aktualizuje moralne kontroverze koje nastaju i vladaju u ovoj važnoj i značajnoj oblasti modernog društva: moralna prava, odgovornosti i dužnosti novinara; borbu za otkrivanje i javno saopštavanje istine kao temeljnog principa novinarske etike; dug slobode prema slobodi štampe i potraga za istinom; i najzad, moralni integritet i *raison d'etre* samog novinarstva.

U poslednjoj, devetoj glavi svoje knjige, Donev etički reflektuje status novinarstva u uslovima savremenog, građanskog društva, tj. u politički pluralnom, ekonomski profitnom i biznis-menadžerskom socijalnom okruženju u kojem živi i radi savremeni novinar, uključujući i makedonskog. Istovremeno, Donev ne zaboravlja da izvuče i odgovarajuće „pouke“ iz, i za, etiku u novinarstvu, kako za njegovu svetsku i makedonsku današnjicu, tako i još više - za njihovu budućnost.

Najzad, na kraju svoje knjige, Donev izlaže svoje kritičke i prilično pesimističke zaključke:

Kriza savremenog novinarstva je **kriza etike** u novinarstvu, koja je pre svega **kriza subjekta**, ili kriza novinara kao moralnog agenta. U Postomoderni subjekt izčezava, a sa njim i poštovanje

dostojanstva ljudske ličnosti, i priznanje i tretman čoveka kao najvišeg **cilja** (ako od ovog Kantovog imperativa uopšte nešto i ostaje). Postomoderni pogled nosi sa sobom saznanje za društvo kao medijsku konstrukciju realnosti: nema jedne istine, nema objektivnosti. Prevedeno drugačije: nema temelja, **nema etike**. Zbog odsutnosti apsolutnog, sve postaje prihvatljivo, a novinarske vrednosti su predmet momentalnih interpretacija. Prihvataju se relativizam, pragmatizam i makijavelizam, jer se novinarstvo „prodaje” uz pomoć vešto i atraktivno konstruisanih slika i informacija, a čovek služi kao **sredstvo** za zadovoljenje profita, dobiti i političkih ciljeva „objektivnih” novinara i izveštača. Pa ipak, na kraju, Donev gaji dozu optimizma u pogledu mogućnosti **preporoda novinarstva**, tj. u pogledu mogućnosti da se napravi pokušaj da se na novim temeljima **uspostavi novinar kao etička i odgovorna ličnost** (Donev).

Inače, knjiga Dejana Doneva je napisana jezikom i stilom koji su neophodni i karakteristični za jednu filozofsku, naime etičku raspravu, i praćena je i dopunjena relevantnom filozofskom, naučnom i stručnom literaturom (bibliografijom) na makedonskom, srpskom, hrvatskom, i literaturom na nekoliko svetskih jezika, što dopunjuje i podiže naučni nivo ovog njegovog rada. Objavljujući ovaj naučni rad kao knjigu, dr Dejan Donev, kao još

relativno mlad autor, ponovo pokazuje i dokazuje da suvereno vlada pojmovno-kategorijalnim aparatom etike, filozofije i socijalne teorije uopšte, što mu omogućuje da kreira jedno uspešno filozofsko, naučno i **pedagoško delo**.